

ודחינן: לא בהכי מיירי, אלא בחד זימנא
ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגין. (1)

ומקשינן: היאך סבר רמי בר יחזקאל
שמשלם נזק שלם, והא הרי מעשה זה
משונה הוא, שאין דרכו של תרנגול לתקוע
בתוך כלי, והוי תולדה דקרו, שמשלם חצי
נזק?

ומשנינן: מיירי דאית ביה בכלי בזרני
[זרעים] ובכחאי גוונא אורחיה להכניס ראשו
לכלי ולאכול, וכיון שדרכו לאכול דרכו נמי
לתקוע בתוכו. (2)

בעי רב אשי: לרבנן, דסברי דצרוורת משלם
חצי נזק, היכא ששינתה בצרוורת כגון
שבעטה הבהמה ברגלה דהוי משונה ומחמת
הביעות התיזה צרוורת ושברה כלים מהו?

בקולו ושברו, שנבקע הכלי מחמת הקול
והוי צרוורת, דבכתו הזיק, הרי זה משלם נזק
שלם. (15)

ומאידיך מצינו דאמר רב יוסף: אמרי בי רב:
[בישיבתו של רב] סוס שצנף [תקע בקולו]
וחמור שנער ושיבר את הכלים בקולו,
משלם חצי נזק. (16)

מאי לאו, תרויהו מיירי כגון דעבר, שתקע
תלתא זימני.

יט-א ובהא קמיפלגין:

מר [רמי בר יחזקאל] סבר, יש העדאה
לצרוורת הלכך משלם נזק שלם, ומר [בי
רב] סבר, אין העדאה לצרוורת ולפיכך אף
בתלתא זימני משלם חצי נזק.

סוס שצנף שמשלם חצי נזק, משמע שלא באו
להשמיע שהלכה כרבנן, שהרי פשיטא כי יחיד
ורבים הלכה כרבים, ואם נרצה לומר שאמר
הלכה כרבנן כדי לחלוק על דברי רמי בר
יחזקאל, אם כן לא משמע שנחלקו בדבר זה.

1. בלחם אבירים הקשה מדוע לא אמר תנא
דרמי בר יחזקאל בפשטות שהלכה כסומכוס, וכן
אמרי דבי רב יכלו לומר בפשטות שהלכה
כרבנן, ואפילו לדעת רש"י הסובר כי אין דרכם
של תנאים לחלוק בלשון זה, מכל מקום עדיין
קשה על אמרי דבי רב מדוע לא אמרו בפשטות
שהלכה כרבנן.

וביאר הריב"ש בתשובה [סימן שנה], כי
הוצרך להשמיענו בתרנגול שקולו נחשב צרוורת,
כי היינו חושבים לומר כיון שבקולו הוא מזיק
ומשבר, דבר שאין בו ממש הוא וליפטר,
קמשמע לן שנחשב הזיק של צרוורת.

2. כתב הרי"ף: "תאני רמי בר יחזקאל תרנגול

שיש כאן הזיק הרגל, ואף שאין כאן הזיק בגוף
הרגל אלא בצרוורת, מכל מקום דין רגל הוא
ולא אש.

15. בשו"ת הריב"ש [סימן שנה] משמע שלפיכך
נקט כלי זכוכית, לפי שכלים אחרים אין דרכם
להשבר מקול תקיעת התרנגול, שקולו אינו חזק
כל כך, עיי"ש.

16. הקשה בשיטה מקובצת, מדוע הביאה
הגמרא את דברי אמרי בי רב, והרי די בזה
שהביאו את דברי רמי בר יחזקאל האומר כי
משלם נזק שלם, ומוכח שיש העדאה לצרוורת.
ותירץ, שאם הגמרא לא היתה מביאה אלא
את דברי רמי בר יחזקאל לחוד, לא הייתי אומר
שהטעם שמשלם נזק שלם הוא משום שיש
העדאה לצרוורת, אלא הייתי אומר שהטעם הוא
משום שסובר כסומכוס וזהו חידוש ששולל את
דברי רבנן, אבל כיון שאמרי בי רב אמרו לגבי

מי אמרינן יש דין שינוי לצרורות, לשלם רביע נזק, דחשיב שינוי ומשלם רק רבע נזק, שהרי בצרורות כי אורחיה משלם חצי נזק הלכך כשהוא משונה משלם רביע נזק,

או דלמא אין דין שינוי לצרורות לשלם רביע נזק ואף היכא דהוה צרורות על ידי שינוי משלם חצי נזק, שאין תמות ומועדות בצרורות, כי לא מצינו תם שמשלם פחות

שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושיברה משלם נזק שלם, והוא דהוי ביה בזרני, אבל לא הוי ביה בזרני משונה הוא וחצי נזק הוא דמשלם".

וכתב עליו בעל המאור: "ולא היא, אלא בין דהוי ביה בזרני בין דלא הוי ביה בזרני לא משלם אלא עד חצי נזק, דהא אוקימנא להא דתני רמי כסומכוס ולית הלכתא כוותיה".

וכתב הרא"ש, כי לא עמד בעל המאור ז"ל על דעתו של הרי"ף, כי גם הרי"ף מודה שאין הלכה כרמי בר יחזקאל, שאם הרי"ף הביא דבריו כדי לקבוע הלכה כמותו, לא היה לו להביא את דברי רב יוסף על דברי אמרי בי רב, אלא הרי"ף הביא את דברי כולם כדי להודיענו שכל כהאי גוונא נחשב כוחו כגופו ונחשב צרורות, וממילא אנו יודעים שהלכה כרבנן, ואם יש זרעים בכלי, משלם חצי נזק מן העליה, ואם אין בו זרעים משלם רביע נזק מגופו, אם תמצוי לומר יש שינוי לצרורות לרביע נזק.

וברשב"א כתב: אפשר שלמסקנא שמעמידים באופן שיש זרעים בכלי, שדרכו של התרנגול בכך, אינו נחשב צרורות, אלא נחשב כשברו בגופו כיון שהכניס ראשו בתוכו, וכן נראה לו מדברי הרי"ף שפסק כן, שאם אין בו זרעים משלם חצי נזק, ואם יש בו זרעים משלם נזק שלם, ואין לומר שמשלם נזק שלם משום צרורות וכסומכוס, שהרי אין הלכה כמותו, אלא צריך לומר שמשלם נזק אפילו לרבנן ואינו משום צרורות, אלא כמו שפירש.

כתב הרמב"ם [נזקי ממון ב ט]: "תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו, אם היו בתוכו תבלין וכיוצא בהן

שהושיט ראשו כדי לאכלן, על התבלין משלם נזק שלם ועל הכלי משלם חצי נזק כחצי נזק צרורות שכך הוא דרכו ואם היה הכלי ריקן הרי זה משונה ומשלם חצי נזק ככל הקנסות". והשיג עליו הראב"ד: "זה טעות הוא דהא צרורות על ידי שינוי הוא ובעיא היא אם יש שינוי לרביע נזק או לא".

וביאר המגיד משנה את דעת הרמב"ם שסובר כי לפי רבנן, אף על פי שמסופק לנו אם יש שינוי לצרורות, היינו דוקא באופן שיש שינוי בגוף המעשה, כגון התזת צרורות על ידי ביעוט, אבל כשאין שינוי בגוף המעשה כגון תקיעת התרנגול, אף על פי שאין דרכו להכניס ראשו לאויר הכלי, אין זה שינוי בצרורות, אלא תולדת הקרן היא, והטעם שהרמב"ם לא כלל את דין הכלי בדין אחד, שבין אם יש בו זרעים ובין אם אין בו משלם עליו חצי נזק, משום שיש חילוק ביניהם אם נחשב תולדת הקרן וחייב ברשות הרבים או שנחשב צרורות הרגל ופטור ברשות הרבים. ובדרישה [סימן שצ] הביא שיש חילוק נוסף ביניהם לענין אם משלם מגופו או מעליה.

האור שמח ביאר את דעת הרמב"ם, שהתקיעה בכלי אינו משונה, ורק ההושטה שהושיט את ראשו אל תוך אויר הכלי נחשב שינוי, וכיון שההושטה משונה לכן גם ההיזק שבא על ידי קולו שאינו משונה, נחשב שינוי, כיון שבא בסיבת השינוי שקדם לו, אבל מכל מקום לא יתכן שישלם רק רביע נזק להצד שיש שינוי לצרורות, שהרי אם נלך אחר ההיזק שהיה בכחו, בקול התרנגול, הלא התקיעה בכלי, אורחיה הוא, ודינו חצי נזק כדין צרורות, ואם נלך אחר סיבת ההיזק, מה שלא שמרו הבעלים

מחצי נזק? (3)

ואמרינן: תפשוט ליה לבעיא זו מדרבא,

דהא בעי רבא אי יש העדאה לצרורות ואחר שלוש פעמים משלם נזק שלם או אין העדאה לצרורות ולעולם משלם חצי נזק.

ומזה שהסתפק רבא כשהועד בצרורות אי משלם נזק שלם, מבלל, דסבירא ליה דאין שינוי לרביע נזק. (4)

דאי יש שינוי בצרורות משונים, לשלם רביע נזק, הרי העדאתן חצי נזק היא, ואם כן, מה הוא הצד שכשהועדו ישלמו נזק שלם.

ומשינינן רב אשי: מהא ליכא למיפשט.

כי דלמא רבא, "אם תמצוי לומר", קאמר. (5)

והיינו, שהסתפק בתרוייהו והכי קא מבעיא ליה:

א. אי יש שינוי לרביע נזק או לא? ב. אם

אמרו שמסברא כוחו כגופו, ואם כן בשינה נחשב תולדה של קרן שדינו חצי נזק. ותירץ, שרב אשי הסתפק שמא ההלכה לא נשנית אלא שצרורות משלם רק חצי מהאב שלו, ואם כן באופן שאינו משונה משלם חצי נזק שהרי הוא תולדת הרגל שדינו נזק שלם, ובאופן שהיה משונה משלם רביע נזק, שהרי הוא תולדת הקרן שדינו חצי נזק כל זמן שלא הועד.

4. מכאן הוכיחו התוספות לעיל [יח א ד"ה במועד] שהאיבעיא של רבא האם יש העדאה לצרורות היא בצרורות על ידי שינוי, וקשה על פירוש שני שפירש רש"י לעיל [יח ב] שהאיבעיא של רבא היא בצרורות כי אורחיהו.

ומיישב תוס' הרא"ש: שודאי ספקו של רבא היה בצרורות כי אורחיהו, ומכל מקום אם יש שינוי לצרורות לרביע נזק, פשוט שלא שייך בו העדאה, כי לא שייך שישתנה חיובו מרביע נזק לנזק שלם, וכיון שעיקר דין העדאה נאמרה בקרן, אם אין העדאה בצרורות של קרן כל שכן שאין העדאה בצרורות של רגל.

5. השער המלך [הלכות אישות ג י'] הביא את קושית מהריב"ל [חלק א כלל ג ד"ה בפ"ק דקדושין] שהקשה לשיטת הרא"ש בפרק השואל

ממעשה שהוא משונה, הלא השינוי היה בהושטת ראשו כגופו, ואילו הזיק באופן שהיה שובר את הכלי דרך הושטת ראשו היה משלם חצי נזק, שגופו הוא, ואם נלך אחר ההיזק שבא על ידי כוחו, הלא אורחיה הוא, ואיך אפשר לאחוז החבל משתי קצותיו לומר שנחשב צרורות ועל ידי שינוי, אמנם אפשר לומר שהולכים אחר סיבת ההיזק שנחשב שינוי, והבעלים לא היה לו להעלות בדעתו לשומרו מדבר שהוא משונה, ואם כן חצי נזק שמשלם הוא כדין חצי נזק קנס, ואם יודה יפטר, ולא נחשב כדין חצי נזק של צרורות שהוא חיוב ממון.

3. רש"י פירש את האיבעיא, האם כיון שלדעת רבנן החולקים על סומכוס משלם על העדאתו חצי נזק, אם כן בשינה שנחשב תם, ישלם רק רביע נזק, או שמא אין שינוי לצרורות, שלא מצינו תם שמשלם פחות מחצי נזק.

ובשיטה מקובצת הביא את קושית ריב"א שהקשה, מה הצד שישלם רק רביע נזק על צרורות בשינוי, והרי אם יש הלכה למשה מסיני אף באופן ששינה, אם כן צריך לשלם חצי נזק, ואם לא נכלל בהלכה למשה מסיני אם כן צריך לשלם מעיקר הדין חצי נזק, שהרי לעיל [יז ב]

בעי רב אשי: אליבא דסומכוס, דאית ליה שבצורות נזק שלם משלם, ולית ליה את ההלכה למשה מסיני שכל מזיק בכחו משלם חצי נזק, האם גם **כח כחו לסומכוס** [וכגון שזרקה הבהמה צרור על כלי, ונשבר הכלי, וניתז הימנו שבר על כלי אחר ונשבר, דנזק

תמצי לומר **דאין שינוי** לרביע נזק, ובתמותו משלם חצי נזק, עדיין יש להסתפק אי יש **העדאה** לתמות זו לשלם נזק שלם, או **אין העדאה?** (6)

ומסקינן: **תיקו!**

מגופו, אבל לפי מה שאנו סוברים שמשלם מן העליה, אם כן דומה לכל כ"ד אבות נזיקין שמשלמים מן העליה ולא שייך בהם העדאה כיון שמועדים מתחילתן כמו ברגל. ואי אפשר לומר שיחשב תולדות הקרן, שהרי לא מצינו קרן תמה שמשלם מן העליה, ואפילו באותם אופנים שמשלם בקרן תמה נזק שלם, כגון תם בחצר הניזק לרבי טרפון ותם באדם לרבי עקיבא, מכל מקום אינם משלמים אלא מן העליה. [וכעין זה כתב האבן האזל בהלכות נזקי ממון ב ה והביא שעיקר ישוב זה הובא כבר במאירי ז"ל: "שהרי כל אותן השאלות כולן סובבות אם הצורות מתולדות קרן או מתולדות רגל, ומאחר שנתברר שתולדת רגל הן אין לנו בהן לא העדאה ולא שינוי".]

ובחידושי רבי אריה ליב מאלין [סימן ב] ביאר שכל הבעיות בצורות, אם משלם מגופו ואם יש העדאה ואם יש שינוי, הם רק על הצד שחיוב צורות הוא חיוב חדש מהלכה למשה מסיני, ושונה בחיובו משאר חיובי רגל האמור בתורה, אבל לדעת רב פפא האומר בתחילת המסכת שתולדותיהן לאו כיוצא בהן נאמר על צורות שהם תולדת הרגל, על כרחך סובר שחיוב צורות הוא מחיובי רגל, וההלכה אינה אלא פטור על חצי נזק, נמצא לשיטתינו שאנו סוברים כרב פפא, אין להסתפק כל ספקות אלו. עוד הסברים בדעת הרי"ף: הובא, באור שמח [הלכות נזקי ממון פרק ב], בתומים קונטרס תקפו כהן [סימן ט' וי'], בנחלת דוד.

כשם הגאונים והרמב"ם שכל "אם תמצי לומר" שבגמרא נפשטה הבעיא כצד זה, אם כן מה הסתפק רב אשי אם יש שינוי או אין שינוי, הרי נפשט מדברי רבא שאין שינוי. ותירץ השער המלך על פי מה שכתב הרי"ן [בפרק קמא דקידושין ז ב] שלא פוסקים כמו "אם תמצי לומר" כשאינו מפורש בגמרא, ולכן כאן שרבא לא אמר במפורש "אם תמצי לומר" לא נפשט כן. [ועיין עוד בקונטרס הספיקות ד ב]

6. הרי"ף והרמב"ם לא הביאו את האיבעיא של רבא אם יש העדאה לצורות, והרי"ף גם לא הביא את האיבעיא של רב אשי אם יש שינוי לצורות לרביע נזק.

וביאר הרא"ש הטעם שהשמיט הרי"ף, שאפשר משום שאין היום נפקא מינה בבעיא של רבא, כיון שאין העדאה בבבל [כמבואר לקמן פד ב], וכמו כן אין נפקא מינה באיבעיא של רב אשי, משום שלא מצינו בבבל חיוב בצורות של ביעוט שהוא משונה, כיון שהוא קנס, ואין גובין קנס בבבל, אלא אם כן תפס, ואם תפס עד חצי נזק אין מוציאין מידו, כיון שהאיבעיא נשארה בתיקו והוא מוחזק, אם כן אין נפקא מינה בבעיא זו. [אבל דעת הרא"ש שאפילו תפס אינו גובה אלא רביע נזק ואת השאר מוציאין מידו, כי כיון שיש על זה ספק בגמרא מעמידים את הממון בחזקת הבעלים, ושלא כדין תפס].

הים של שלמה כתב בטעמו של הרי"ף שהשמיט את האיבעיא של העדאה, משום שבעיא זו אינה אלא לפי הצד שצורות משלם

כאורחיהו, ולכך "משלם חצי נזק", וכרבנן היא דסברי דצרוורות משלם חצי נזק,

או דלמא הכי קאמרה משנתנו: "היתה מבעטת וחזיקה בכיעוטה" בלא צרוורות ותולדה דקרן היא, "או שהיו צרוורות מנתזין מתחת רגליה" מחמת הביעוט שבעטה, ובזה הוא דמשלם חצי נזק, דמשונה הוא,

הא נתזו צרוורות כי אורחיה, משלם נזק שלם. ומני — סומכוס היא דאית ליה הכי?

תא שמע מסיפא: דקתני בסיפא דמשנתנו: "דרסה על הכלי ושברתו, ונפל השבר על כלי אחר ושברו: על הכלי הראשון משלם נזק שלם, דבגופו נשבר. ועל הכלי האחרון משלם חצי נזק" דעל ידי צרוורות נשבר.

ומדמחייב לצרוורות חצי נזק שמע מינה דמשנתנו לאו סומכוס היא.

כי, ואי סומכוס היא, מי אית ליה תשלום חצי נזק בצרוורות? (8)

זה בכח כחו הוא בא] ככחו דמי ומשלם נזק שלם. או לא, שבזה מודה הוא שמשלם רק חצי נזק? (7)

ונידון הספק הוא: מי אמרינן שאף סומכוס גמיר הלכה למשה מסיני דחצי נזק צרוורות, ורק מוקי לה בכח כחו ולא בכחו, והלכך, בכח כחו משלם חצי נזק,

או דלמא לא גמיר סומכוס כלל את ההלכה למשה מסיני הזו דחצי נזק צרוורות, והלכך משלם אף בכח כחו נזק שלם?

ואוקמינן בתיקו!

שנינו במשנתנו: היתה הבהמה מבעטת או שהיו צרוורות מנתזין מתחת רגליה ושברה את הכלים הרי זה משלם חצי נזק.

איבעיא לחו: היכי קאמר — "היתה מבעטת" וחזיקה בכיעוטה בלא צרוורות. דהוי קרן.

"או שהיו צרוורות מנתזין מתחת רגליה",

נכון, שהרי ההלכה באה למעט בתשלום. לכן פירש הריב"ש להיפך, שלדעת רבנן פשוט כי כמו שכחו כגופו מעיקר הדין, כך כח כחו כגופו, ומעיקר הדין היה חייב נזק שלם, אלא שההלכה למשה מסיני ממעטת את התשלום לחצי נזק בכל נזק שאינו מגופו ממש, כלומר בכוחו ובכח כחו, אבל לדעת סומכוס שאינו סובר את ההלכה למשה מסיני בכחו, יש להסתפק שמא בכח כחו מודה שיש את ההלכה למשה מסיני למעט את התשלום לחצי נזק. וכן כתב הרא"ש.

8. בשיטה מקובצת בשם תלמידי ה"ר ישראל ז"ל הקשה, כי אפשר להעמיד כסומכוס ובאופן

7. בשו"ת הריב"ש [סימן שעה] הביא את החכם הרב רבי שלמה צרפתי שביאר, כי מה שרב אשי מסתפק רק לדעת סומכוס ולא לדעת רבנן, היינו משום שלדעת רבנן פשוט לו שכח כחו לאו ככחו דמי ופטור לגמרי, ומה שמסתפק לדעת סומכוס, הוא בשביל לקיים את ההלכה למשה מסיני. והקשה עליו הריב"ש, כי אם בכח כחו מעיקר הדין פטור לגמרי, אלא שמסתפק רב אשי לדעת סומכוס כדי לקיים את ההלכה, אם כן היה לו להסתפק באופן זה: האם כח כחו לאו ככחו ופטור לגמרי כדעת רבנן, או שחייב מחצה כדי לקיים את ההלכה למשה מסיני, ועוד קשה, כי אם כדבריו יוצא שההלכה למשה מסיני לדעת סומכוס באה להוסיף עליו תשלום, וזה אינו

אי כח כחו לסומכוס ככחו דמי ומשלם נזק שלם, או לאו ככחו דמי ומשלם חצי נזק, תפשוט ליה ממשנתנו דלאו ככחו דמי. שהרי משום כן פוטרנו המשנה מלשלם נזק שלם על הכלי האחרון?

אלא בהכרח, משנתנו כרבנן היא, וחייב על הראשון נזק שלם, והיינו הכלי הראשון שדרסה עליו שהזיקתו בגופה, ועל האחרון חצי נזק, והיינו הכלי השני שנשבר על ידי התזת השבר דהוי צרורות, ומינה תפשוט דרישא דמשנתנו דקתני "או שהיו צרורות מנתזין", מיירי בכי אורחיה ולא מחמת ביעוט, וכרבנן.

ודחינן: רב אשי כרבנן מוקי לה למשנתנו.⁽¹⁰⁾

ובעייתו דלעיל, אי יש שינוי לצרורות לשלם בשלוש פעמים ראשונות רביע נזק, על משנה זו בעי לה.

ובעי לה הכי: האם הכי קאמרה משנתנו: היתה מבטמת והזיקה בביעוטה שלא על ידי צרורות, או שהיו צרורות מנתזין מתחת רגליה כאורחיהו ולא מחמת ביעוט משלם חצי נזק,

ובהכרח דמשנתנו רבנן היא, ומיירי משנתנו בצרורות כי אורחיה, ולא שבאו מחמת ביעוט.

וכי תימא לאוקמי כסומכוס, ונימא דהא דקתני ראשון ואחרון אין הכוונה על הכלי הראשון שנשבר בדריסתה והאחרון שנשבר על ידי התזת שברי הכלי, אלא ראשון ראשון להתזה, והיינו שהכלי השני שנשבר מחמת התזת שברי הכלי שדרסה עליו קרי ליה התנא ראשון, דהוא הראשון שנשבר בהתזה, ועליו משלם נזק שלם אע"ג דצרורות נינהו וכסומכוס,

ושני, שני להתזה.

והא דקתני על האחרון משלם חצי נזק היינו נמי אחרון להתזה, וכגון שמאותו כלי שנשבר מהצרורות ניתזו שברים ושברו כלי שלישי, שכלי אחרון זה לא נשבר אלא מכח כחו של הבהמה ובזה משלם אף לסומכוס רק חצי נזק.⁽⁹⁾

הואיל ושאני ליה לסומכוס בין כחו לכח כחו.

אם כן תקשי: אלא הא דבעי רב אשי לעיל

נשבר בגופה על ידי הדריסה ושנים על ידי התזת צרורות. והר"ח פירש שמדובר בשני כלים, ומה שכתוב "דרסה" אין הכוונה שדרסה ממש על הכלי, אלא דרסה על אבן והלכה האבן מכח דריסתה ונפלה על כלי ושברתו, וניתז שבר מן הכלי בעת שבירתו ונפל על כלי אחר ושברו.

10. בספר הכריתות [חלק לשון למודים ש"ג אות קלה] כתב: שרב אשי בא לומר כי כך שאלו את השאלה כמו ששאל הוא, ולא כפי שקודמיו רצו

שנשבר הכלי על ידי שינוי, כגון שהתגלגל, או באופן שהיתה ההתזה השניה בשינוי. ותירץ, כי משמע ששבירת הכלי השני היה כמו בכלי הראשון שנשבר כדרכו, וכך משמע שלא התגלגל הכלי, אלא שנשבר בלא גלגול.

ומוכח מדבריו, כי בעשה היזק כדרכו ומזה נעשה היזק נוסף בשינוי, משלם על הנזק השני רק חצי נזק כדין משונה.

9. רש"י פירש שמדובר בשלשה כלים, הראשון

היתה הבהמה מחלבת בחצר הניזוק במקום המלא בצרורות שאי אפשר לה לילך אלא אם כן מנתזת צרורות, אך היא לא הלכה כדרכה והתיזה, אלא בעטה והתיזה צרור בביעוטה והזיקה, מהו? (11)

מי אמרינן, כיון דאי אפשר לה לילך בלא לנתז, לפיכך אף הצרורות שניתזו בביעוטה אורחיה הוא, ומשלם חצי נזק כדין צרורות, או דלמא הגם שאף בלא הביעוטה היו ניתזין צרורות בהליכתה, מכל מקום השתא מיהא מחמת ביעוטה קמנתזה צרורות, וחשיב צרורות על ידי שינוי.

ואם כן יש לדייק מכאן: הא אם התיזה צרורות מחמת ביעוטה רביע נזק הוא דמשלם, ומוכח דיש שינוי לרביע נזק,

או דלמא הכי קאמר: היתה מבעטת והזיקה בביעוטה, או שהיו צרורות ניתזין מחמת ביעוטה משלם חצי נזק, ומוכח דאין שינוי לצרורות לרביע נזק והלכך אף בצרורות משונים משלם חצי נזק?

ומסיק: תיקון!

בעי מיניה רבי אבא בר ממל מרבי אמרי, ואמרי לה מרבי חייא בר אבא בעי לה:

ופטור ברשות הרבים, או שמא כיון שמחמת ביעוטה התיזה נחשב תולדת הקרן וחייב אף ברשות הרבים חצי נזק, אם אין שינוי לצרורות. ד. הראב"ד בחידושו ותלמיד רבינו פרץ, פירשו: שהבעיא היא לסומכוס שמשלם בצרורות נזק שלם, האם נחשב היזק כדרכה ומשלם נזק שלם, או שנחשב משונה ומשלם חצי נזק.

ה. הרי"ף כתב: שהבעיא היא, האם כיון שאי אפשר בלי היתזו נחשב היזק כדרכה, או שמא כיון שבפועל הזיקה בהתזו מחמת ביעוטה נחשב צרורות. ומשמע מדבריו, שהבעיא היא האם משלם נזק שלם או שמשלם חצי נזק מחמת שנחשב צרורות. והקשה הנחלת דוד, מאיזה טעם יהיה לזה דין רגל ממש לשלם נזק שלם. ולכן כתב שצריך להגיה ברי"ף ולגרסו בו כמו שכתוב בגמרא: "או דלמא השתא מחמת ביעוטה מנתזת צרורות. אבל יעוין ברי"ח שכתב להדיא כדברי הרי"ף: האם כיון שאינה יכולה ללכת אלא אם כן מתזת נחשב היזק כדרכה ורגל ברשות הניזוק משלם נזק שלם, או שמא כיון שהיתה מבעטת נחשב צרורות ומשלם רק חצי נזק.

לבאר, שהשאלה היא האם המשנה כדעת סומכוס או כדעת רבנן, אלא המשנה הולכת כדעת רבנן, והשאלה היא האם יש שינוי לצרורות או לא, וקודמיו שלא פירשו כן, משום שסברו כי פשוט הדבר שאין שינוי לצרורות לשלם רביע נזק.

11. פירושים רבים נאמרו בראשונים בפירוש איבעיא זו:

א. רש"י פירש, שהבעיא היא האם משלם חצי נזק כצרורות שדרכה בכך, או משלם רביע נזק כצרורות שעל ידי שינוי. והקשה עליו תלמיד רבינו פרץ בשיטה מקובצת, כי אם כן, הגמרא היתה צריכה לומר בלשון: אם תימצי לומר יש שינוי וכי'.

ב. פירוש נוסף הביא רש"י בשם המורה, שהבעיא היא לענין העדאה, שאם נחשב אורחיה, הרי זה תולדת הרגל, ואפילו הועדה אינו משלם כי אם חצי נזק, או שמא כיון שההיזק היה מחמת ביעוטה שמשונה, נחשב תולדת הקרן, ואם הועדה בכך משלם נזק שלם.

ג. הרא"ש [סימן ב] פירש: שהבעיא היא לענין רשות הרבים, האם נחשב היזק כדרכה

הבהמה מהלכת והתיזה צרורות ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, דהלכו הצרורות לרשות הניזק ושברו כלים, מהו? האם דינו כצרורות ברשות הניזק שחייב או כצרורות ברשות הרבים ופטור?

אמר ליה רבי זירא: אם עקירה של חיוב אין כאן, דעקירת הצרור נעשתה במקום פטור, וכי הנחה יש כאן?! כלומר, ודאי פטור, דמכיון שהעקירה לא נעשתה במקום חיוב, שוב לא איכפת לך היכן נעשית ההנחה.

איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא, אהא דאמר לעיל דצרורות לרגל מדמינן לה ופטור ברשות הרבים:

קתני היתה מהלכת בדרך והתיזה צרורות בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים, הרי זה חייב.

מאי לאו, הא דקתני "התיזה ברשות הרבים", היינו שאף הזיקה ברשות הרבים, וקתני חייב, הרי שגם צרורות המזיקים ברשות הרבים חייב, כי לקרן מדמינן לה, ודלא כרבי זירא!?

ודחי רבי זירא: הא דקתני "התיזה ברשות הרבים", לא מיירי שהזיקה ברשות הרבים, דבזה פטור, אלא התיזה ברשות הרבים

ודין תשלומיו תלוי בספיקו של רב אשי אי יש שינוי לצרורות לרביע נזק, דאי יש שינוי לרביע נזק אף כאן לא ישלם אלא רביע נזק, ולהצד שאין שינוי לרביע נזק אין מקום כלל לספק זה].

ומסקינן: תיקו! (12)

לעיל נתבאר שתשלומי נזקי שן ורגל לא נאמרו אלא כשהזיקו ברשות הניזק, כדכתיב "ובער בשדה אחר". ואילו תשלומי קרן הם אף בהזיקות שנעשו ברשות הרבים,

בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: היתה מהלכת ברשות הרבים, [ובעטה], (13)

והתיזה צרורות, והזיקה בהתזתם, מהו?

האם לקרן מדמינן ליה הואיל ואף צרורות חיובן חצי נזק כקרן, והלכך חייבת על נזקי צרורות שנעשו ברשות הרבים,

או דלמא כל צרורות כאורחיהו תולדה דרגל הוא, ופטורה ברשות הרבים כרגל?

אמר ליה רבי זירא: מסתברא דצרורות תולדה דרגל הוא ופטורה ברשות הרבים.

תו בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא: היתה

13. השיטה מקובצת הביא בשם תלמיד רבינו פרץ, כי לפי ספרים שלנו שגורסים "ובעטה" האיבעיא היא בצרורות על ידי שינוי האם חייב ברשות הרבים, אבל צרורות כי אורחיה פשוט שפטור ברשות הרבים, וכמו שהגמרא אמרה לעיל בפשיטות שפטור ברשות הרבים. אבל כתב, כי רוב הספרים לא גרסו בגמרא "ובעטה".

12. הים של שלמה [סימן ד] ביאר את צדדי הספק, האם כיון שאי אפשר בלי היתוז נחשב היזק כדרכה, ואף על פי שביעוט ודאי נחשב שינוי, מכל מקום כיון שלא היתה יכולה להלך בלא שינוי אם כן נחשב כאילו לא שינתה, או שמא, כיון שסוף סוף הזיקה מחמת ביעוט שהוא משונה, נחשב היזק בשינוי.

והזיקה ברשות היחיד. ובהא הוא דחייב כיון שהנזק אירע ברשות הניזק.

תו פריך רבי ירמיה: היאך אתה אומר שהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד חייב?

והאמרת "עקירה אין כאן הנחה יש כאן", שמכיון שהעקירה היתה במקום פטור אין נפקותא במקום הנזק שנח שם הצרור?

אמר ליה רבי זירא: הדרי בי [חזרתי בי] מסברא זו, ואמרת דהואיל ואין כאן עקירה המחייבת הרי זה פטור, אלא אדרבא כיון שנח והזיק ברשות הניזק חייב, אף שהעקירה היתה ברשות הרבים.

תו איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא על הא דפטור לצרורות ברשות הרבים כרגל:

תנן במשנתנו: דרפס על הכלי ושברתו, ונפל השבר על כלי אחר ושברו, על הכלי הראשון שנשבר משלם נזק שלם, דהוי רגל שהרי בגופה הזיקה, ועל הכלי האחרון שהוזק על ידי התזת השבר משלם חצי נזק דהוי צרורות,

ותני עלה בכרייתא: כמה דברים אמורים שחייב בהזיקה ברשות הניזק. אבל הזיקה ברשות הרבים, על הכלי הראשון פטורה כדין רגל ברשות הרבים, ועל האחרון שהוזק בצרורות חייבת,

ואמרינן, הא דקתני על האחרון חייבת אף ברשות הרבים, מאי לאו, דמיירי בהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים,

ומוכח דצרורות ברשות הרבים חייב, דלקרן מדמינן לה, ותקשי לרבי זירא?

ודחי רבי זירא: לא בהכי מיירי.

אלא בהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, ולעולם בהזיקה ברשות הרבים פטורה.

חזר והקשה רבי ירמיה: והאמרת "עקירה אין כאן הנחה יש כאן"?

אמר ליה רבי זירא: הדרי בי מסברא זו ולעולם אזלינן בתר מקום הנזק.

ותו מקשינן ארבי זירא: איני!?

והאמר רבי יוחנן לקמן אין תשלומי חצי נזק יט-ב הלוק לא לרשות היחיד ולא לרשות הרבים דאף ברשות הרבים חייב לשלם,

מאי לאו, דמיירי בהתיזה צרורות ברשות הרבים והזיקה ברשות הרבים. ומוכח שיש חיוב צרורות ברשות הרבים?

ודחינן: לא! ומיירי שהתיזה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד. אבל הזיקה ברשות הרבים פטור.

ומקשי: והאמרת עקירה אין כאן הנחה יש כאן?

אמר ליה: הדרי בי מסברא זו.

איבעית אימא: לא תקשי כלל מדברי רבי

מדובר בהזק כדרכה, שהרי משלם על הראשון נזק שלם.

והוכיח כגירסה זו, שהרי הגמרא הקשתה אחר כך על רבי זירא מדרסה על הכלי, ושם על כרחך